

Mijn weekblad

Redacteur Ton Oosterhuis

In *Mijn weekblad* deze week allerlei over taalperiolen. De taal beschrijft niet alleen onze werkelijkheid maar schept die ook. Waakzaamheid blijft geboden.

Een herinneringsplaquette voor George Orwell

Over George Orwell

In een overigens degelijk artikel in *Elsevier* (31 aug. 2013, p.67) haalt auteur Gerry van der List een paar vreemde streken uit. Hij schrijft lovend over de auteur George Orwell, maar toch struikel ik dan over sommige zinswendingen.

De Britse dichter en historicus Robert Conquest, aldus Van der List, schreef een indrukwekkende studie over de politieke zuiveringen onder Jozef Stalin. Ondanks zijn grondige onderzoek wist hij de fellow-travellers in het Westen, die sympathiseerden met de Sovjet-Unie, niet te overtuigen. Toen na de val van de Berlijnse Muur de archieven opengingen, bleek de situatie onder het communisme haast nog erger dan Conquest had beschreven.

Conquest had een bondgenoot: George Orwell (1903-1950). Hij was de auteur van twee romans die op pakkende wijze de gevaren van het totalitarisme in beeld brachten, *Animal Farm* (1945) en *1984* (1949). Van der List noemt hem “een Britse schrijver die ondanks zijn progressieve sympathieën scherp zag wat Stalin en andere communistische leiders hun bevolking aandeden.”. Waarom dat woordje “ondanks?”

Hij vervolgt dan: “Orwell is de laatste twintig, dertig jaar uitgegroeid tot een soort intellectuele heilige. Hij wordt gezien als het geweten van een generatie die zich in politiek opzicht vaak zand in de ogen liet strooien. Politieke bewegingen en stromingen hebben dan ook vanzelfsprekend geprobeerd hem in te lijven. Progressieven bijvoorbeeld wijzen er graag op dat de schrijver zichzelf een democratisch socialist noemde.”

Hoezo “noemde”? Hij was het gewoon. Niettemin noteert Van der List dat volgens een Amerikaanse neoconservatief de Britse schrijver met zijn kritiek op het totalitarisme en de Sovjet-Unie juist tot de uitgesproken bondgenoten van rechts moet worden gerekend. En dus concludeert hij: “Feit is dat Orwell moeilijk in een ideologisch hoekje valt te plaatsen. Zijn denken was een paradoxale mix van ideeën en sentimenten.”

Het artikel eindigt aldus: “Dat Orwell nog steeds wordt gelezen en bewonderd, komt overigens zeker niet alleen door zijn opvattingen. Zijn taalgebruik speelt een grote rol. Dat is ook een kracht van zijn brieven. In een bekend essay, *Politics and the English Language* (1946), legt hij uit dat obscure, misleidende taal een belangrijk instrument vormt voor machthebbers om burgers te manipuleren. Goed proza is als een venster, was het motto van Orwell, die zelf uiterst helder, direct, secuur en eenvoudig schreef.”

Ik ontkom niet aan de indruk dat Gerry van der List de taal wonderwel weet te manipuleren om Orwell toch een beetje rechts te maken.

De belastingbetaler

Met taal kun je manipuleren en de media doen dat graag. Een modewoord dat de laatste tijd veelvuldig in de mond wordt genomen is “de belastingbetaler”. Te pas en te onpas wordt deze figuur opgevoerd als het slachtoffer van allerlei ontwikkelingen. Overal waar je correct over “de overheid” moet spreken voer je, als het op kosten aankomt, de belastingbetaler op. Het geeft lezer en luisteraar de indruk dat hij voortdurend wordt geplukt, ook als dat feitelijk helemaal niet aan de orde is.